

EIGEN SCHOON

WEST - BRABANTSCH TIJDSCHRIFT VOOR GESCHIEDENIS, OUDHEIDSKUNDE,

FOLKLORE EN TAALKUNDE

den 15^{den} van iedere maand

Inschrijvingsprijs : 2.50 fr. 's jaars

Voor al wat den opstelraad betreft gelieve men te schrijven naar het **Bureau van Eigen Schoon** te **Opwijk**; voor al wat den dienst betreft naar het **Bestuur van het Davidsfonds** te **Assche**. :- :- :- :- :- :- :-

1ste JAARGANG.

N^r 5.

Kort Overzicht der Geschiedenis van 't Kartuizerklooster te Herne.

Voorwoord.

Tijdens de leenroerigheid besloeg Herne niet alleen het huidig grondgebied dezer gemeente, maar ook Sint Pieters-Kapelle en Tollembeek waren er inbegrepen. Die streek stond bekend onder den naam Hernehewout.

De gemeente Herne behoort heden tot de provincie Brabant. Hernehewout maakte deel van de heerlijkheid Edingen en hing dus af van het graafschap Henegouw. In geestelijk opzicht bezat de bisschop van Kamerijk er het tienderecht.

Niklaas, bisschop van Kamerijk, stond in 1148 aan de abdij van Sint Aubert dezer stad den autaar van Herne af, met zijne aanhoorigheden: Tollembeek, O. L. V. -, Sint Pieters -, Sint Amands -, en Sinte-Aldegondiskapellen (1).

O. L. V. Kapelle, in de akte van 1148 vermeld, wierd in 1314 het Kartuizerklooster van Herne bij Edingen.

Sedert onheuglijke tijden bestond er ter plaatse eene kapelle waar O. L. V. vereerd werd en waar ons dunkens ook de goddelijke diensten

1) Archives du Nord à Lille.

gecelebreerd wierden vermits zij bediend was door den kapelaan Willem⁽¹⁾.

Engelbert, heer van Edingen, begiftigde deze kapelle in 1212 met eenen jaarlijkschen cijns van 40 stuivers tot het onderhouden eener eeuwige durende lamp vóór het O. L. V. autaar⁽²⁾.

Dicht bij het klooster liggen twee kouters die nu nog den naam dragen van O. L. V. blok en Kapelleveld. Van dien tijd dagteekent gewis hunne benaming.

Sint Pieters-Kapelle werd afzonderlijke parochie bij akte van Niklaas, bisschop van Kamerijk in Oktober 1266 en hiet dan Sint Pieters in Warde. Tollembeek was eenige jaren tervoren van Herne gescheiden⁽³⁾.

De Stichting.

Walter, heer van Edingen, was de eerste stichter van O. L. V. kartuizerklooster « De Kapelle » bij Edingen⁽⁴⁾.

De eerste paters kwamen van Macourt nabij Valencijs. Aan P. Robertus, eersten Prior, werd de streek afgestaan.

Voorzien van aanbevelingbrieven van wege Maria, wed. Geeraard, heer van Edingen, en van Geeraard van Sottegem, toog hij naar Kamerijk om de toestemming van den bisschop en van den abt van Sint Aubert te verkrijgen. Aan zijn verlangen werd voldaan, anno 1314.

Het Kloosterleven.

De eerste gebouwen waren slechts armzalige hutten uit leem en stroo, of in planken opgetimmerd ; zoo schrijft Beeltrissen, de eerste kronijker.

Onder het priorschap van P. Joannes van Attrecht (1411) werden al de gebouwen nieuw opgericht : kerk, groot en klein klooster met 13 cellen, refter, kapittelzaal, enz., dank aan milddadige weldoeners.

Van den beginne af leefden daar deugdelijke, heilige mannen in eene gestrengte orde, maar tevens ook geleerden, die vooral de latijnsche letteren beoefenden. Menige pater schreef godsdienstige werken, altijd in 't latijn, welke alle in de bibliotheek bewaard bleven. God weet waar zij vervaren zijn ! Wij vinden tal monnikken die vóór hunne aanvaarding of wereldlijke priester of leeraar geweest waren ; ja, zelfs *magister artium* in Porco

1) Bulletins de la Chr., 4e série, t. VII p. 150.

2) E. Reusens.

3) Archives du Nord à Lille.

4) Privata anniversaria. Koninkl. Bibl. Brussel N^{ets} 21536 40.

te Leuven uitgeroepen. Menige monnik ook was gehuwd geweest en huisvader, en na het verlies zijner gade, aanvaard en geprofest geworden.

Intusschen werd het klooster rijk begiftigd met landerijen, gebouwen, schuldbekentenissen, bezetten, sommen geld en maten graan.

De kartuizers, door Sint Bruno gesticht, behoorden tot de bespiegelende orde. Waarmede hielden zij zich onledig? Raissius en Dorlandus vatten hun werk in korte woorden samen: *orando, psallendo, contemplando, scribendo*; bidden, psalmen zingen, mediteeren, schrijven, alhoewel men onder hen verscheidene kunstenaars in handwerk ontwaarde, alsook ijverige zielenbestuurders, welsprekende redenaars en wijze raadsliden. Trouwens, menigmaal kreeg het klooster het bezoek van prinsen en prinsessen, die in geestelijke of wereldlijke zaken een of anderen beroemden pater kwamen raadplegen.

Hoofdens hunne professing tot gehoorzaamheid gehouden ontstond er nochtans bij tijds oneenigheid en twist tusschen Prior en monniken; zoodat de kronijk sprekende van eenen liefdevollen sacristijn, die gedurende zijn 35 jarig kloosterleven, nooit het minste geschil onder de monniken zag opdagen, dienaangaande zegt: « *Quod raro evenit,* » eene zaak welke zelden geschiedt. In latere jaren zelfs verlieten een aantal monniken samen het klooster en vestigden zich te Edingen.

Strengere straffen werden of door den Prior of door 't Algemeen Kapittel den wederspanningen toegepast: berisping, pegelen in 't elen, opsluiting in de cel, zelfs in een gevang. Zeer zelden vindt men een ontvluchter of een gelofteverbreker.

Voortplanting.

Twee andere kartuizerkloosters zijn met de tusschenkomst van de monniken van Herne tot stand gekomen; namelijk te Scheut bij Brussel in 1455 en te Delft in Nederland in 1470.

Bevolking.

In 1390 verbleven er in de Kapelle 17 monniken.

In 1487, 21 monniken, 4 leeke broeders, 2 donati; er waren 6 af-

Krijgslasten.

Het klooster was van zijne stichting af altijd vrij gebleven van tiende-recht, schattingen, en taksen.

Onder Keizer Karel werden er immer groeiende aanslagen op de goederen der kloosterlingen gelegd, om de kosten van den oorlog tegen

Frans I, koning van Frankrijk, of tegen de Lutheranen of tegen de Turken te dekken.

Deze beliepen tenden zoo hoog dat de monniken in 1534 eene taks ter waarde van de helft hunner inkomsten te kwijten hadden en genoodzaakt waren eigendommen en renten te verkoopen.

Onlusten.

Droeve tijden daagden voor onze kloosterlingen. De hervorming had hier ook hare noodlottige uitwerksels. Op 27 Oogst 1566 werd het klooster aangevallen door beeldstormers komende van Audenaarde en geholpen door ketters van Edingen ; de kerk beschadigd, de altaars omvergestooten, de beelden verbrijzeld, de boeken verscheurd.

Erger nog ; in 1578 werden de goddelijke diensten in de Kapelle geschorst ⁽¹⁾. De monniken vluchtten eerst naar Edingen en in 1580 naar Bergen. De Kapelle bleef onbewoond tot 1593.

In 1580 werd bijna gansch het klooster door de geuzen van Ninove afgebrand, mitsgaders den Scibbeekmolen en het pachthof Ezelenbergh. Eenige dagen later werd gansch het dorp in asch gelegd en het volgende jaar 1581 de parochiale kerk.

In 1581 bedroeg het totaal hunner inkomsten nog slechts 648 flor. 13 stuivers.

Prior Huart van Marcq met zijne kartuizers en inboedel naar Bergen gevlucht, klaagt erover dat zij een arm logies moeten betrekken, slecht gevoed en gekleed zijn.

In 1582 waren hunne inkomsten verminderd op 620 flor. en eenige stuivers ⁽²⁾. Met die som konden zij ternauwernood bestaan.

De Heropbouw.

In 1593 keerden onze ongelukkige kartuizers uit Bergen terug naar hun afgebrand klooster.

De koor der kerk was in 1596 hersteld. Maar het klooster verrees niet al te spoedig uit zijne puinen.

In 1628 werd de beuk der kerk voltooid en met schaliën gedekt, evenals de cel van den Procurator.

1) Propter hæreticorum rabiem. P. Pédé.

2) Cum quibus ultra dubium ipsi vix sustentari poterant. P. Pédé.

Het grootste deel der gebouwen werd opgericht door Prior Balthazar De Wolf van 1663 tot 1666 ⁽¹⁾. De onkosten bedroegen 16396 flor. en 18 st.

Nieuwe Onlusten.

Tijdens de oorlogen van Lodewijk XIV werden de kartuizers weer verontrust door de gedurige invallen van vreemde troepen, zooverre dat zij genoodzaakt waren op eigen kosten eene sauvegarde te onderhouden.

Tijdens den vermaarden veldslag van Steenkerke in 1692 legerden hier de Franschen. In 1693 rukte een Hollandsch leger uit Lennick naar hier af. Het klooster werd beschoten en groote vernieling aangericht, onder andere 24 duizend leien en pannen waren verbrijzeld.

In 1695, tijdens de bombardeering der stad Brussel vielen hier de Franschen als met woedende furie binnen, alles roovend en vernielend. Daarachter kwam eene bende Spanjaards opnieuw door Franschen gevolgd ⁽²⁾.

De Val.

Het kartuizerklooster van Herne werd bij bevelschrift van keizer Jozef II in date 17 Maart 1783 afgeschaft en de uitvoering ervan greep plaats op 26 April daarop volgend.

Heer J. Monthiron werd tot bestuurder aangesteld en de gebouwen en gronden met muren omheind, ongeveer 7 hectaren werden veil gebracht en op 17 November 1785 verkocht voor de totale som van 20580 flor. 10 st. brabantisch geld. De verkoop ervan werd bij opene brieven door den keizer op 11 Maart 1786 bekrachtigd.

Al de grondgoederen ondergingen hetzelfde lot.

Wie weet wat er van de rijke bibliotheek van 't klooster geworden is? Ongetwijfeld naar wijd en zijd verspreid in handen van onkundigen. Ter koninklijke bibliotheek te Brussel worden een dertigtal handschriften uit de Kapelle bewaard.

Namen van Schrijvers die over het wedervaren van 't Klooster gewaagden :

Arnold Beeltrissen, Joannes Ammonius de Harena, Petreus, Dorlandus, Raissius, Wallius, Colins, Pédé.

1) Edificavit autem gravem illam variorum edificiorum molem quam vidimus. P. Pédé.

2) Hoc tempore ubique bellum, ubique ruine in his partibus. P. Pédé.

Wat er van de Kapelle nog bestaat. 1911.

De *camera mulierum*, door schrijver dezer bewoond, in 1716 stevig opgericht en goed bewaard.

In eene nis boven de monumentale ingangpoort prijkt nog heden het kunstig gebeiteld beeld van den H. Bruno, op wiens gelaat versterving en bespiegeling te lezen staan.

De overgrootte schuur dragende het volgende jaarschrift :
post CasUM DeCor.

De brouwerij.

Eene rij cellen tot werkmanshuizen herschapen.

Een hoek der kerk (puinen).

De vijvers drooggelegd en vervormd in weilanden.

Het O. L. V. beeld der kartuizers op een overgeblevenautaar wordtver-
eerd in een kapelletje.

Herne

K. L. WAYEMBERGH.
(in 't Oud Klooster.)

De galg van Boekhoutberg

Volgens de rechtspleging in voege in het oude Hertogdom Brabant, waren de heeren gemachtigd uitspraak te doen in alle gerechtszaken ; het was zelf in hunne bevoegdheid de doodstraf uit te spreken voor moorden of andere groote misdrijven op hun grondgebied gepleegd, doch de uitvoering er van was alleen den Vorst voorbehouden. Deze duidde eene geschikte plaats aan, gewoonlijk aan een der uiteinden zijner staten, om tot deze akelige strafuitvoeringen over te gaan.

Aldus werd de Boekhoutberg, onder Hekelgem, van ouds als bijzonder gerechtsplaats voor de ter dood veroordeelden van Brabant aangewezen.

Wanneer de Heeren van Assche, met nog eenige andere edele familiën, het voorrecht bekomen hadden, de voor hunne schepenbanken uitgesproken doodvonnissen zelf uit te voeren, verkozen zij ook den Galgberg van Boekhout voor deze halsrechtingen.

Wij vinden dat reeds ten jare 1409 zekere Cornelius Hautick, die door de Vierschaar van Assche ter dood veroordeeld was, op Boeckhoutberg gehalsrecht werd. Op 24 Maart van gemeld jaar begaven de meier

en schepenen van Assche zich naar Gaesbeek om voornoemden ter dood veroordeelde die aldaar gevangen zat op te eischen, doch de baljuw stelde de uitlevering uit, om reden dat er voorafgaandelijk moest over beraadslaagd worden, « omdat soe spade was, doê de vorschⁿ meyer sinen heysch ghedaen hadde, dat de baill^r van Gaesbek hem dach sette tot des 's morgens om hem te beraden met den ionckermannen van Gaesbek oft hem sculdich waer te leveren oft neen ; soe sette hi hem dach des disen daechs naestcomenden op thoff te Gaesbek te comen »⁽¹⁾.

Op bepaalden dag bood de meyer van Assche, zich ten kastele van Gaesbeek aan, ditmaal vergezeld van eene lijfwacht van vijftig mannen, omdat hij vreesde door den baljuw, zelf in hechtenis genomen te worden, doch deze leverde den veroordeelde over zonder verdere moeilijkheden. 's Nachts werd hij van Gaesbeek tot Hekelgem geleid, alwaar hij 's woensdags morgens gehalsrecht werd. « Van coste ghedaen om den selven Neelken Hautick des disendachs, dat de meyer metten scepenen en met wel 50 ghesellen die de meyer met hem leydde te Gaesbek dⁿ men den vors. Neelken leverde, omdat men Sorge hadde dat men den meyer ghenomene soude hebben (2cronen). Ende van daer mede gebracht binnen d' nacht op 'thooge Boeckhout d's goensdags gherecht wird. » Voor deze halsrechting betaalde men aan « Peetren Den Coc voir zinen loon, den vors. Neelken te hebben gherecht 2 cronen. »

Op 12 October van het zelfde jaar werd op Boekhoutberg door gemelden Peeter De Coc, nog een ter dood veroordeelde gehangen met naam Seghere De Smet.

In de jaren 1429, 1433, 1437, 1451 en 1460, hadden nog halsrechtingen plaats op Hoog Boekhout ; in dit laatste jaar werd eene nieuwe galg gemaakt om Hennen Schuyft te « executeeren. »

Op 1 December 1553 werd Geert Sterck. « dienwelke soe quade delicten van dieveryen, heeft gecommiteert ende gedaen gehadt, soe tot Liedekerke als elders, en 't selve alsoe bekent en veer scepen beleden heeft gehadt is hy bij vonnis van scepenbanck voirsch. poirt- en vryheid van Assche gecondempneert geweest gexecuteert te wordene metter galge en metter stroppen datt er die dood naevolge »⁽²⁾.

Alhoewel de moordplichtigen gewoonlijk tot de galg verwezen werden, ondergingen verschillende ter dood veroordeelden voor manslag hunne straf door het zwaard.

1) Staatsarchief. - Rekenkamer van Brabant N.12672.

2) Staatsarchief id. N. 12694.

Aldus werd Hennen Van Risele « gherecht metten sweerd » ten jare 1451, en Peeter De Bolle, die op het Begijnhof te Brussel Jufvrouw Tays vermoordde, werd op 22 Meert 1460 ook door het zweerd om hals gebracht op « Hoeghboechout ».

Ten jare 1456 werd zelf een moordenaar met naam Hendrik Vervoert van Wesemael, op de gerechtsplaats van Boekhout geradbraekt, na eerst van Assche tot Hekelgem gesleept te zijn geweest, voor drijddubbele moord en diefstal, « daer hij leet sonder peynen dat hij vermoort hadde bij Wesemale een wijf en die haere dochter ende noch dat hij vermoort hadde eenen Meysman aen de poorte van Loeven daer om gesleept van Assche en op een rat geset tot Hekelgem. »

Groot moet het getal booswichten zijn, die in den loop der eeuwen op het schavot van Boekhoutberg, door eene schandige dood hunne schelmstukken voor het menschelijk gerecht uitgeboet hebben, want de galg bleef er bestendig opgericht. Tot het begin der XVIIe eeuw hingen de gerechtsplaats en de omliggende heidegronden van Boekhoutberg rechtstreeks af van den hertog van Brabant. Door vergunningsbrieven van 15 April 1630 werden deze door den Souvereinen Raad van Brabant in erf uitgegeven aan Marie de Cottreau, Mevrouw der heerlijkheid van Assche, « voir haer en haere naercomelingen oft actie van hun hebbende den voors. Boekhoutbergh in den grooten van 13 bunderen 2 dagwanden ende 93 roeden, om den selven te mogen gebruikken ende beplanten oft anderssins haeren vryen wille daer mede te doen, gelyck sij tot haeren meeste oirboir ende profyte sal vinden te behooren, mits jaerlycx (enz.)... bovendyen oyck te moeten aldaer op den selven berch, continueren het gerecht op Justitie aldaer staende wesende op de uysterste paelen van Brabant tegen Vlaenderen » (1).

Aldus kwam de gerechtsplaats van Boekhoutberg onder het bestuur der Heeren van Assche, mits te voorzien in den onderhoud van het schavot. Deze verbindtenis is van kracht gebleven, tot de Fransche Omwenteling, daar de galg nog bestond ten jare 1790. « Op eene beplante pleyne, den galgendries, waerop, eene galge is staende » (2).

Het hout der galg werd omtrent 1794, na de invoering der guillotine, openbaarlijk, te koop gesteld, na herhaalde oproepingen werd eindelijk een inwoner van Hekelgem gevonden die zich de verscheidene stukken van dit akelig moordtuig voor eenige stuivers aanschafte om ze te gebruiken als houtwerk van zijnen hopast.

1) Rekenkamer van Brabant acte 1630 Fai. 7.

2) Volgens eene akte van dit jaar.

De vroegere standplaats van het schavot van Boekhoutberg teekent zich ten huidige dage nog duidelijk af ; zelf bestaan nog eenige van de eeuwenoude beuken die eertijds in kring den galgendriesch omringden.

* * *

Aan deze geschiedkundige feiten verbinden zich nog eenige overleveringen die ook de moeite waard zijn hier aangehaald te worden. Aldus vertelt men dat hier, ten jare 1356, een der krijgslieden van het kasteel van Liedekerke de doodstraf onderging voor moord en diefstal, in de nabijheid van Boekhoutberg gepleegd op den zoon van een der schepenen van Aalst.

Men vertelt nog dat op zekeren nacht twee lijnwaadkooplieden, die met de opbrengst hunner geleverde waar huiswaarts keerden, door struikroovers op Boekhoutberg aangerand werden. Het paard van een der reizigers viel, door eenen kogel getroffen, en de ruiter stortte ten gronde. Zijn gezel slaagde er in te ontvluchten en liep om hulp naar de naburige herberg waar zij eenige stonden te voren stil gebleven waren. Doch toen zij op de plaats van den aanval aankwamen vonden zij den ongelukkigen koopman dood naast zijn paard liggen. De daders van dien laffen aanslag lieten kort daarna in de handen van het gerecht en werden hoog en droog aan de galg van Boekhoutberg opgeknoopt. Zij bleven er hangen tot de verrotting haar vernielingswerk voltrokken had.

Tot over een vijftigtal jaren werd de omtrek van den galgberg door de groote meerderheid onzer bevolking nog beschouwd als eene vervloekte plaats. De gedachte aan de hartverscheurende en ijselijke gebeurtenissen welke op dezen grond eens plaats grepen, boezemde aan menige personen nog angst en afgrijzen in. Alzoo verhaalde men dat de dwaalgeesten der misdadigers welke hier aan de galg den dood vonden, al huilende in de omliggende bosschen rondzwerfden en er de vermaledijding en de vervloeking brachten. Dit helsch gehuil en gekerm, dat zich na eenen zekeren tijd vernieuwde bracht eene algemeene verslagenheid te weeg en niemand zou het gewaagd hebben dit onheilvoorspellend geklaag te benaderen. Het is uit deze overlevering dat de bosschen die zich aan den voet van Boekhoutberg op het grondgebied van Erembodeghem uitstrekken de akelige benaming verworven hebben van de « Duivelsputten. » Naar men verhaalt, werden daarin de lijken der gehalsrechten gestort. Het waren echter oude steengroeven, die eertijds eenen schoonen witten steen opleverden en sedert eeuwen niet meer ontgind werden.

H. ROSELETH.

Historische Mengelingen

De strenge Winter van 1709. — Over dezen Winter die in de geschiedenis geboekt staat als een der strengste die ooit geweest zijn ⁽¹⁾ vind ik in twee handboeken uit dien tijd eenige aantekeningen van ooggetuigen uit de streek. Het eerste handschriftje draagt voor opschrift : *Ghedenckenis omme Joos Wauters f^s Adriaens van de vermaerste ghedenckenissen* ⁽²⁾. Na uitgewijd te hebben over de toenmalige oorlogen schrijft hij : Item in den jaere 1709 begonst het te vriesen op drijconinghen avont tot op den twee twintichsten meert soo fellijck dat al de graenen boomen jaetselvs cooyen perden (vervrosen) soo dat het hertgraen ⁽³⁾ terff ende cooren in dese prochie van Opwijck niet half sooveel alsser ghesuyt (gezaaid) was en wirt opghedaen ; en als het hoost (oogst) was hebbe ick Joos Wauters om 48 gulden terf ghedraeghen maer daer was veel oudt graen ghesuyt (gezaaid) maer den hoost (oogst) daernaer was het eenen overvloedighen van graen principalyck het hertgraen ; den vervrosen hoost golt de terf vier guldens het vat ⁽⁴⁾ ende ses inden dendermonschen sack ; dit is geschiet inden jaere 1709 & 1710. » Wat verder in zijn kronijkje komt Joos Wauters nog terug op den grooten vorst om ons te zeggen aan welken overdreven prijs de eiërs toen verkocht werden in de stad. Onderaan staat plechtig : « 't Oirconden dezen 14^e Meye 1711. » Ziehier die tekst : « Alsoo inden jaere 1709 als het soo sterck ghevrosen hadde hebben de hoenderen eiërs tot Brussel ghegolden vijf en dertich guldens het hondert ende binnen de stadt van Ghent veertich guldens ende acht daeghen daernaer maer drij guldens. » Dat maakt 7 en 8 stuivers het ei !

Peeter De Block f^s Gillis te Opwijck schrijft in zijnen handboek (actum desen twee en twintighsten April seventhien ondert twelf) over den strengen winter het volgende : « In het jaer 1709 isser sulcken grooten vorst gheweest dat het graen van terwe, cooren ende gherst altemael ver-

1) Op dit jaar bestaat het kort veelzeggend jaarschrift *Lilicidium* : val der Lelie, val van Frankrijk. Inderdaad, dit land, dat kortse te voren geheel Europa door de macht zijner wapens in bedwang hield, had nu, keer op keer, zware neerlagen geleden. De strenge winter had tevens eenen hongersnood teweeg gebracht die de rampen nog kwam vergrooten.

2) Joos Wauters, zoon van Adriaen, schepene van Opwijck en Anna Goossens, was ontvanger der gemeente van 1725 tot rond 1735.

3) Hardgraen is tarwe of kooren gezaaid in den hardezaaitijd (einde september) tegenovermurg of morg graen gezaaid in Maart.

4) In normale jaren gold de tarwe 1 gulden en min.

vroosen was bealvens eenigh dat hachter bosschen oft canten stondt / het reghenden op Dry Coninghen avondt ende vandenselven nacht begost het te vriesen ende het duerden neghen weken lanck eer dat het deurdoodt (lees : doordood) was / het dooden (dooide) en het vriesden / en onder bleef noch altijdt den ouden vorst / ende wij wonden (lees : wonnen) doen sulcken overvloedigheydt ⁽¹⁾ van morghe granen, boonen, somergherst, aver ende boekwij. Daer vervrosen veel menschen en beesten / ende de see was ondert en vijftigh mijlen toe ghevrosen ⁽²⁾ het was ghevrosen tot in den derden graet. »
J. L.

Eene hagelbui in 1711. — Ziehier nu eene gebeurtenis die twee dagen na 't verschijnen dezer aflevering, dag voor dag, tweehonderd jaar zal geleden zijn.

Joos Wauters teekent aan in zijne *Gedenckenissen* : « Item in den jaere 1711 heeft het soo ghehaegeit als dat haeghelsteen ghevallen zijn van vijf vierdendeelen swaer ende dit is geschiet op den seventhiensten Meye 1711 soo dat het wel twee mijlen breedt ende wel 13 mijlen lanck op den hoeck van de prochie ●pwijck tot Aelst al het hertgraen wirt afghemeyt (afgemaaid). De coranten (nieuwsbladen) schrijven dat tot Berghen op Soom steenen ghevallen zijn van twee pond en half soo dat daer in de weyden gheheele kudden coyen, perden, haesen, cornynen ende ander onghedierte verhaeghelt ende doodt syn. Ende is (de hagelbui) van daer vertrocken in de see soo dat niemandt en weet waer dat het een eynde ghenomen heeft. »
J. L.

Vogeltaal in West - Brabant

De botvink zingt op vele plaatsen, o. a. te Merchtem en te Wambeek ⁽³⁾ : « Weet je, weet je mij van geen dikken, vetten preëkheer ! ⁽⁴⁾ »
Te Hekelgem voegt hij er bij : ... weet ge mij van geen Siskewiet ? »

1) Versta : al deze planten worden gezaaid in Maart - April en kwamen dus na den vorst. Na een mislukte oogst komt gewoonlijk een overvloedige. Morghe graenen zie nota 3 bl. 74.

2) Zelf de Adriatische zee was toen gansch toegevrozen.

3) De Wambeeksche gezegden vonden we in den 1^{en} jg van het tijdschrift *Volkskunde*. Ook die van Liedekerke.

4) Preëkheer : melkever, maalter

Te Opwijck luidt het vooisje : « 'k Zing, 'k zing, 'k zing van biskewiet ! (biscuit) » Te Steenhuffel : « Ik zit, ik zit hier met nen preëkheer ! »

De **geelvink** zingt te Wambeek :

« Dief, dief, dobbelen dief,
ga naar Mechelen om 'nen brief ! »

De **haan** kraait te Meisse ⁽¹⁾ met heel schoon weêr : « Doe vandaag uw beste broek maar aa...an ! », en met slecht weêr : « 'k wou dat 'k voor den avond gebrêen (gebraden) waa...ar ! » Deze laatste spreuk is te Merchtem ook bekend. De eerste kent men te Wambeek. Daar kraait de morgenwekker over de hoeve : « Koekeloerenhaan. Doet uw broek maar aa...an. » De boerenknechten die in de kleine uurtjes te huis komen begroet hij met een : « Koekeloerenhaan. Houdt uw broek maar aa...an ! ».

De **hen** kakelt overal : « Kot, Kot, Kodeit ! 'k Heb een eiken geleid ! »

De **kaasmees** zingt op vele plaatsen, o. a. te Opwijck : Ziet die twee ! Ziet die twee ! » Ook nog aldaar : « Cissepee ! Cissepee ! ⁽²⁾. » Daarbij voegt men elders (o. a. Liedekerke) : « Arjanepée ! ⁽³⁾. » Te Assche geeft men voor de drie vooisen, van dezen vogel ook drie woorden. In de Lente is het : « Cissepee ! » Met Mei - kermis : « Ruddebeuze ! Ruddebeuze ! ⁽⁴⁾. » en met Baâmis : « Sapperdit ! Sapperdit ! »

Het liedje van de **karrekiet** luidt op verschillende plaatsen :

« Karre, karre kiet !
Mijn nestje staat in 't riet ! »
(Opwijck)

« Wedde, wedde, wiet !
Mijn nestje staat in 't riet !
Niemand kan het vinden
Noch den dievel zelf niet ! »
(Merchtem)

« Karrekiet, karrekiet, karrekiet !
Iet is beter als niet !

1) De **schoone spreuken van Meisse en omstreken** werden ons aan de hand gedaan door den heer H. Van Dievoet, oud-burgemeester aldaar. Wij nemen deze gelegenheid te baat om hem hierover onzen besten dank te betuigen.

2) Cis (Frans) en Pee (Petrus).

3) Arjaan : Ajuin.

4) **Ruddebeurse** : Beter ware : rooide beurs, d.i. : leege beurs. Te Assche en ook wel elders nog, zeggen de kinderen als ze met de marbels spelen tegen dengene die alles verloren heeft: hij is **rudden** (rooiden). Het werkw. rooien beteekent inderdaad, in verouderden zin, ledigen. Zoo zegt men nog : een graf rooien (ledigen). Een berooide schatwist (leeg). Berooid beteekent : van alles ontbloot, doodarm.

Ik heb toch iet ! »

(Wambeek)

Het **klimmerken** roept te Meisse bij twijfelachtig weêr : « Doet uwen paraplu maar meê ! »

De eentonige, aanhoudende zang van den **koekoek** bootst men na in het volgende liedje : « Koekoek ! — Waar zitte gij ? — In 't stokhuis ! — Wat doede gij daar ? — Geld zoeken ! — Wat doede daar mée ? — Verdrinken ! — O gij leelijke zatlap ! »
(Opwijck)

Een ander : « Koekoek ! — Waar woont uw vaâr ? — In den bosch ! — Wat doet hij daar ? — Pepelkes vangen en konijntjes slaan ! — koekoek ! koekoek ! koekoek ! »
(Brabant)

Te Assche hoort men het **koningsken** zingen :

« In ons kwartier
daar maken ze vier
van mutsaardstokken
mijn been dik, dik, dik... »

De **koolmusch** zingt te Meisse : « Zoekt wissén, verloren mandemaker ! »

Te Opwijck roepen de kinderen de **kraaien** achterna : « Krâ, krâ, krâ, den dievel zit achter â ! »

De **lijster** zingt gedurig : « 'k Weet iet ! 'k Weet iet ! 'k Weet iet ! »

De **leeuwerik** hoort men bijna overal in West-Brabant kwetteren bij 't klimmen : « Sinte Pieter mag ik in den hemel komen, ik zal van mijn leven niet meer vloeken ! » en bij 't nederdalen : « Dieë, dieë, dieë !... » (Assche) ofwel : « Zeezeken, zeezeken open den hemel en laat mij in ! Ik zal van mijn leven niet meer vloeken ! — Sakkerdit ! sakkerdit ! » (Liedekerke)

De **koornleeuwerik** zingt : « Jerusalem, lem, lem ! » of « Friedel fronk fronk (Liedekerke) », De **boschleeuwerik** : « 'k Heb er geweest ! 'k Heb er geweest ! » (Assche)

De **merel**, van wien men te Assche zegt dat hij een « geleerde » is schuifelt aldaar en elders : « Drinkt het uit en schinkt nog eens ! » ofwel : « Gaat in den kelder en breekt uw been ! » Elders komt de variante voor : « Drinkt uw pintje en vraagt een ander. »

De **musch** scheldt overal en op alleman : « Dief ! dief ! dief ! »

De **Poverjan** zingt spottend, in de lente, bij 't eerste landwerk : « Hij zwit ! (zweet) hij zwit ! hij zwit ! (Assche)

De **specht** roept te Meisse als hij iemand met 'nen kruiwagen ziet rijden : « Liever gij dan ik ! » en als hij 'nen zatten ziet schreeuwt hij : « spiift ! spiift ! spiift ! spiift ! » (spouwt)

De **wielewaal** fluit in Assche : « Pielewageelaar ! » ofwel « Luppen doet uwen kiel uit ! » Te Opwijck : « Van Tirlautijau ! 'k Heb er geweest ! » of : « Speelt uwen kiel uit ! » Te St Martens - Bodeghem vertelt hij altijd hetzelfde aan zijn wijje : « Lyon ! 'k ga naar Lyon ! Gade gij mee naar Lyon ? » en 't wijje antwoordt telkens : « 'k Heb er geweest ! 'k Heb er geweest ! » Maar de gele snul doet of hij doof was en altijd aan gaat hij voort zonder zich te storen : « Lyon ! 'k ga naar Lyon ! Gade gij mee naar Lyon ? » — Te Meisse vertaalt men den zang van den wielewaal door : « Luirik, werkt getween ! »

De **zwaluw** te Opwijck :

« Als ik hier over jaar nog was
dan had ik 'nen tarwen tas,
'nen korentas,
'nen schelf vol vlas
en nu vind ik niet, niet, niet, niet !...
alles is verkwiet
't is naar de merkt
en deur de kert
verdrutselt en verdreven,
kwitterkwetter, kwitterkwetter,
kwitterkwetter, kwiet ! ».

't Zijn alleen de oudjes die dat zingen, de jongen kunnen zoo een lang liedje niet van buiten leeren !

Variante van Merchtem, Molhem :

« Verleden jaar, als ik hier was
Was er een tas, een tas, een tas !!
Een koren tas, een havren tas, een terwen tas !
Een schelî vol vlas !!
En nu is 't al verkwitterd, verkwetterd,
Gansch weg gespetterd,
Verdestrueerd !
En opgestneerd !!!

Variante van Meisse : « Toen ik in September hier nog was, vond men nog eenen korentas en nu is alles op, en door de keel gestreken, gestreken, gestreken ! »

Ziehier nog een paar vertelseltjes (1) waar de zang der vogelen bij te pas komt :

De kraai, de ekster en de kwakkel waren alle drie op schok. In dien tijd waren kraai en ekster nog heel en gansch wit, en de kwakkel droeg een schoonen langen staart.

't Gebeurde nu dat ze bij de groenvink kwamen, die herberg hield, en dat ze er zich alle drie een ferm stuk in den kraag dronken. Zij betaalden niet, en vielen zelf aan 't krakeelen, zoo dat de groenvink er tusschen kwam en er met den bessemstok op sloeg.

De ekster maakte haar uit de voeten, maar tuimelde met haar zatte broek in den koolbak, vandaar dat de eksters nu zwart zijn.

De kraai vond uitweg langs de schouwpijp, maar kwam er uit lijk een zwarte duivel.

En de kwakkel, die scheerde al waggelend naar de deur, maar de groenvink greep ze vast bij haren langen steert en trok hem uit ; nooit is er een nieuwe in de plaats gekomen.

Sinds die gebeurtenis zingt de *groenvink* niets anders meer dan « 'k Wil geld voor mijn bie...r ! » en de *kwakkel* die dat hoort, roept van uit het veld :

« Wat deert mij dit, wat deert mij dat !

Gij trokt mijnen steert wel uit mijn g.. ! »

(Wambeek)

* * *

De musch hield in den tijd herberg, en de weduwaal die « in hout deê » kwam op zekeren dag van de markt terug, en ging in haar kroegskenen eene pint drinken, in gezelschap van de merel die « scherensliep » was.

« Baasken tapt een kanne bier ! » zei de *merel*.

« Tapt er drie, en drink een mee, » zei de *weduwaal*.

« De suite, de suite, » zei de *musch*, die in Frankrijk gewoond had.

Maar ze kenden zij de bazin wel. Noch merel noch weduwaal had geld om te betalen, en iederen keer dat de pint leêg was, zei de *merel*. « Drink het uit, en tap nog éen. ! »

1) Volgens : Dit zijn Vlaamsche Vertelsels uit den Volksmond opgeschreven door Pol de Mont en Alfons de Cock. (Dierensprookjes : xxviii en xxix)

« Ga in de kelder, en breek uw been ! » zei dan de *weduwaal*.

En dat deden zij zoolang, totdat de bazin, zat geworden, op de keldertrappen viel, en werkelijk hare beenen brak.

Sedert « springen » de musschen, en roepen nog altijd « de suite, de suite, » en de merel en de wedewaal zeggen nog altijd : « Drink het uit en schenk nog een ; — Ga in de kelder en breek uw been. » (Ternath)

*

Kronijk

Merchtem. « De Vlaamsche Kring » van Merchtem en de Davidsfondsafdeeling Assche hielden op den Zondag van Beloken Paschen eene feestvergadering, waar pastor Hugo Verriest sprak over « Versteenen » en August De Boeck de uitvoering zijner Cantate « De Blauwvoet » bestuurde. Gekende kunstenaars : Me^{en} Laenen en Levering, Mr Backaert verleenden insgelijks hunne medewerking.

Opwijck. Zondag 30 April, in de St Pauluszaal, op een Kunstnamiddag ingericht door den kantonalen Studentenbond van Assche, sprak de E. H. Alois Walgrave over « Jeugd en Lente » bij Guido Gezelle.

Gezelleliederen en muziek voor Snaartuigen werden bovendien uitgevoerd.

Aan Vlaanderens groote mannen, drie schitterende perels uit de « rijke kroon van eigen schoon », werd op allebei de feesten warme hulde betuigd.

* * *

Mechelen. — Ter gelegenheid van het XXIIe Oudheidkundig Congres, dat in de maand Augustus aanstaande te Mechelen zal gehouden worden, werd een Bijzonder Comiteit gevormd tot inrichting eener Tentoonstelling van de Oude Mechelsche Kunstbedrijven, de Godsdienstige Kunst der Provincie Antwerpen en de *Plaatselijke Folklore*.

De tentoonstelling zal worden ingericht in de zalen der Academie der Schoone Kunsten, Leopoldstraat, en open blijven van 5 Augustus tot 5 October e. k. (Hooger Leven)

